

Bruserød gård var nok en gang rammen om Borre Historielags møte 25.

april, og oppmøtet bekreftet den fascinasjon som krigen fortsatt øver på både gamle og unge. Sekretæren, Terje Knutheim, ga ordet til **Lars Arntzen** som berettet om kvinner i konsentrasjonsleirene, et tema som oftest ikke blir tillagt større oppmerksomhet.

Polizeihäftlingslager Grini ble bygget kort før den tyske okkupasjonen og var påtenkt som kvinnefengsel, men ble alt i april 1940 tatt i bruk som interneringsleir for norske krigsfanger. Etter et års drift var det politiske fanger som rykket inn, og et betydelig antall av disse hørte til den absolutte samfunnseliten i Norge: fremstående politikere som Einar Gerhardsen, universitetsfolk som rektor Didrik Arup Seip, forfattere som Arnulf Øverland. På kvinnesiden bl.a. dikterens hustru, Margrete Øverland, som for øvrig etter to års soning ble deportert til Ravensbrück. Forbrytelse: illegal spredning av ektefellens dikt. Grini og Ravensbrück var en skjebne som også ble legefren Lise Børsum fra Oslo vestkant til del. Hennes forbrytelse var at hun hadde vært med i en gruppe som hjalp jøder i sikkerhet. Etter krigen skildret hun sitt opphold i leiren i boken «Fange i Ravensbrück» (1946). Datteren, skuespiller Bente Børsum, høstet fortjent anerkjennelse for «Min forestilling om mor» mange år senere.

Henimot 20000 fanger satt på Grini, av disse 600 kvinner. Ca. en tredjedel av de innsatte ble etter hvert deportert til fengsler og konsentrasjonsleirer i Tyskland eller okkuperte områder.

Etter leirreglementet skulle det ikke være noen form for kontakt mellom kvinne- og mansbrakken, men dette ble på snedig vis omgått slik at beskjeder kunne formidles fangene imellom. Mens mennene ble satt til arbeid utendørs, var vaskeriet og systuen kvinnes arena.

Foredragsholder og Unni Vinar ble takket med blomster av sekretæren.

Fra salen fortalte Unni Vinar om sin mor som satt på Grini, og viste frem et lite, brodert håndarbeid som moren hadde laget der. Hun ble løslatt kort før jul en krigsvinter, og denne julekvelden ble for Unni, som da var i førskolealderen, et minne for livet. Arntzen supplerte med å fortelle om fanen i Holmenkollen Skimuseum, laget av en kvinnelig Grinifange. Det er en enkel duk med fire stjerner og teksten: «Intet kan hindre en stjerne i å tindre.», utlagt: *Vi skal seire og få vår frihet.*

Nå var jo Grini ikke noen konsentrasjonsleir i den forstand, og de norske fangene ble penere behandlet, vel fordi tyskerne betraktet dem som ariere og dermed del av det germanske folkefelleskap.

Ravensbrück, ca. 90 km nord for Berlin, var derimot en konsentrasjonsleir som var primært for kvinner. Polske kvinner utgjorde den største kontingenten av i alt 130 000 kvinnelige fanger; ellers var mange nasjonaliteter representert, bl.a. 103 kvinner fra Norge. Selv om leiren ikke var en utryddelsesleir (Vernichtungslager), var den utstyrt med et gasskammer. Dødstallene var store: mange bukket under for sult eller sykdom som de ikke

fikk behandling for, de måtte arbeide hardt på knappe rasjoner for tysk rustningsindustri , og noen endte i gasskammeret.

Her ble det også foretatt medisinske eksperimenter på fangene, bl.a. sterilisering av jødiske kvinner, en erfaring den utøvende legen tok med seg til Auschwitz hvor dette ble praktisert i stor skala. Ellers kunne leirledelsen innimellom slå til med bisarre påfunn: den polske grevinnen, Karolina Janckoronska, beretter i sin bok om Ravensbrück hvordan hun ble bedt om å sette opp en liste over adelskvinner i leiren, og alle disse, hvorav flere nok ikke var av adelig herkomst, ble spart for gasskammeret. Janckoronska selv overlevde og døde i Roma i 2002, 104 år gammel.

De norske kvinnene utmerket seg ved godt samhold og disiplin og oppnådde en aktet stilling i leiren. De heldige mottok dessuten Røde Kors-pakker og delte med sine medfanger. Likevel døde 9 av de norske kvinnene i leiren. Totalt regner en med at bare vel en tredjedel av fangene overlevde.

Kveldens foredragsholder og Unni Vinar ble blomstertakket av sekretæren, og så kunne kaffe og vafler inntas i hovedhusets finstue.

Neste møte: tirsdag 5. juni på Bruserød. Erik Schou Eriksen forteller om oppstarten av Borre Historielag.

OBS. Styret ønsker vel møtt i bunadsparaden på Nasjonaldagen!

Ref. ak